

Veehouders in discussie over fokkerij voor en na quotumloos tijdperk

'Nieuwe NVI geschikt voor Italië'

In april introduceerde de stichting GES de nieuwe Nederlandse totaalindex NVI. Al snel volgde kritiek van de NVO en van fokkerij-analist Kees van Velzen. Melkvee Magazine organiseerde daarom na twee indexdraaien volgens de nieuwe ranking, een discussie met melkveehouders om te oordelen of de gekozen fokkerijrichting de goede is. 'Ga voor betrouwbaarheid en maak het niet te ingewikkeld', luidt hun devies.

De voor de fokwaardeschatting verantwoordelijke stichting Genetische Evaluatie Stieren (GES) besloot de opbouw van de Nederlandse totaalindex NVI in april dit jaar fors te wijzigen. Met het oog op het verdwijnen van de melkquotering in 2015, werden de formule en de weging van de Inet aangepast. De negatieve grondprijs van melk werd minder negatief en de kilo's vet werden veel zwaarder ingewogen ten opzichte van het eiwit. Verder verving het

kenmerk uiergezondheid het celgetal, werden verschillende wegingsfactoren aangepast en werd er een geboorte-index in de NVI opgenomen (voor alle wijzigingen in de index, zie het kader op pagina 8).

Aderlating productiewaarde

De wijziging van de NVI leidde tot kritiek van de sectorwaakhond Nederlandse Veeverbeteringsorganisatie (NVO), die haar

totaalindex TIP opnieuw onder de aandacht bracht. Deze Totaal Index Praktijk was gebaseerd op de oude NVI en bleef in april ongewijzigd. Ook fokkerij-analist Kees van Velzen sprak zijn zorgen uit in een brief die hij aan de redactie van Melkvee Magazine richtte. Van Velzen vergeleek een stier met +40 kg eiwit met een stier met +0 kg eiwit. Op de oude basis krijgt de stier met 40 kg eiwit ($4,2 \times 40 \times 0,84 =$) 141 NVI-punten en op de nieuwe basis ($5,0 \times 40 \times 0,35 =$) 70 punten. De

stier met 0 kg eiwit krijgt in beide gevallen 0 NVI-punten. De '40 kg eiwitstier' moet dus 71 punten prijsgeven, terwijl de '0 kg eiwitstier' niet achteruit gaat. „Deze nieuwe formule is een forse adering voor de productiewaarde”, concludeerde Van Velzen. Van Velzen hekelde daarnaast dat de nieuwe index exterieurstieren bevoordeelt. Dat terwijl het verband tussen exterieur en levensduur moeilijk is aan te tonen en de weging van het kenmerk levensduur in de nieuwe index juist flink was verlaagd. Om de mening van de boer eens te peilen rond deze materie, besloot Melkvee Magazine een groepje melkveehouders uit te nodigen om met Kees van Velzen en met elkaar de discussie aan te gaan.

Uitbetaling blijft gelijk

„Ik ga er vanuit dat de uitbetaling van de melk na 2015 hetzelfde blijft”, trapt Kees de Jong uit Hoogblokland (Z.-H.) de discussie af. „De fabriek gaat die niet overhoop halen. We zijn hier aan gewend en waarom zou het veranderen? Als de dagverse melkmarkt vlakbij is, is het anders, maar dat is in Nederland niet zo.” „70 procent van de melk gaat de grens over en we exporteren geen water”, bevestigt Kees van Velzen. „Het ligt dus voor de hand dat de negatieve grondprijzen van melk gehandhaafd blijft. Ik snap dan ook niet dat ze de ranking van de stieren veranderen”, aldus De Jong. „Vergeleken met andere landen hadden we al een lage productiewaardering”, wijst Van Velzen op de sterk verlaagde waardering van de kilogrammen eiwit. „Ooit hadden we de hoogste productiewaardering, met alle negatieve gevolgen van dien. Daarom hebben ze het nu omgedraaid”, reageert Jeroen van Maanen uit Zeewolde (Fl.). „Heel de wereld praat over 2015, over wat er gaat gebeuren”, gaat hij verder. „Maar zelf ga ik niks veranderen in 2015 en ik denk dat anderen dat ook niet zullen doen. Er gaat dus helemaal niet zo gek veel veranderen, aangezien de basis blijft dat we geld moeten blijven verdienen met het melken van koeien.”

Goede gebruikskoe

De mannen zijn het erover eens dat de secundaire kenmerken weliswaar belangrijk zijn, maar dat de productie niet uit het oog mag worden verloren. „Neem een stier als Ramos, hij is goed voor de secundaire kenmerken, maar je schiet er qua productie niets mee op”, stelt Johan van Houwelingen van het proefbedrijf de Schothorst in Lelystad. „De matige productie uit zich niet in een kortere levensduur, want welke koe gaat er nog weg vanwege de productie? Die zijn er

niet meer.” „Een goede gebruikskoe is altijd nog goed voor het leven te verkopen aan een boer die niet zulke hoge eisen stelt”, bevestigt Ton Lansbergen uit Egmond aan den Hoef (N.-H.).

Kees van Velzen heeft bevestigd dat stieren die sterk stijgen bij de overgang van de oude naar de nieuwe NVI hoog scoren voor exterieur en laag voor percentage eiwit. Het omgekeerde geldt eveneens. „Zouden ze het O Man-tijdperk achter zich willen laten?”, vraagt Albert Prins uit Hasselt (Ov.) zich af. „Dit gaat tegen de wens van boeren in, die vinden mooie uiers niet zo belangrijk als beste benen”, stelt Van Maanen. „Koeien met mooie uiers gaan niet langer mee dan koeien met gemiddelde uiers”, vult Van Houwelingen aan.

Afvallers bij extremen

„Als je dat als uitgangspunt neemt, is het raar dat een stier met 114 voor uiers 73 NVI-punten hoger komt dan een stier met 100 voor uiers. Dat is net zoveel als een stier met 42 kg eiwit, vergeleken met een stier met 0 kg eiwit”, wijst De Jong op het verschil in economisch belang. „Als je bij het exterieur naar de onderbalk kijkt, zie je dat de afvallers bij de extremen zitten. Misschien zul je de beste uiers daarom anders moeten inwegen.” Met die uitspraak van De Jong is Henk Hemmink uit Bruchterveld (Ov.) het echter niet eens. „Uit de literatuur is toch wel bekend dat de koeien met de betere uiers langer meegaan?” Lansbergen vraagt zich echter af of dergelijke literatuur nog wel actueel is. „Te goede uiers worden een probleem, bij het melken wordt er bij zulke uiers meer lucht gezogen.” Van Velzen heeft uitgezocht dat stieren die veel hoogtemaat vererven, ook de betere uierscores realiseren. „Hoogtemaat blijkt nog meer bepalend voor uiers dan voor benen”, aldus Van Velzen. „Dat heeft te maken met de eerste indruk”, denkt Van Maanen. „Een grote koe imponeert en bovendien heeft de uier van een grote koe meer bodemvrijheid. Maar ik durf gerust een lage exterieurstier te gebruiken, als ze zich maar verbeteren over de lactaties”, stelt Van Maanen. Om die reden bepleit hij het inschrijven van derdekalfs koeien door de bedrijfsinspecteurs.

Italië

Henk Hemmink kan zich wel vinden in de wijziging van de Nederlandse totaalindex. „De overgang naar de nieuwe NVI gaat volgens mij ten koste van de productie en ten gunste van de secundaire kenmerken. Dat vind ik een goede zaak. Boeren zijn niet voor niks gaan kruisen. De Holstein-koe moeten we eerst weer in orde krijgen. De gebruikskenmerken zijn door de jaren heen zwaar verwaterd.” ▶

Copyright foto

„Wat als je de boel wel op orde hebt”, vraagt Van Houwelingen. „Wij zijn eigenlijk best tevreden over de gebruikseigenschappen van onze koeien. Van ons had de NVI niet aangepast hoeven worden.” Albert Prins vindt dat de wijziging van de NVI niet ten koste van de eiwitproductie had mogen gaan. „Verlaag dan de weging van de kilogrammen melk.” Van Velzen wijst erop dat een stier met veel kilo's eiwit er slechter afkomt in de nieuwe index, maar dat een stier met veel kilo's melk en/of vet er weinig schade van ondervindt. „Ik kom met deze index uit in een land als Italië, niet in Nederland”, reageert De Jong.

Betrouwbaarheid

„Als je kritiek hebt, zal GES je verwijzen naar de bedrijfsgebonden index”, stelt De Jong. De Zuid-Hollander voegt de daad bij het woord en gaat naar de GES-website op zijn tablet-pc, die hij bij zich heeft en waar hij zijn eigen wegingsfactoren invoert. „Wat me opvalt, is dat er bij de publicaties niet naar de betrouwbaarheid wordt gekeken”, constateert de veehouder. „Dat heeft een commercieel belang”, reageert Van Maanen. „Als je geen genomicsstieren wilt, kun je dat aanvinken op de CRV-website”, weet Prins. „Wij vinden ze wel, maar het gaat mij om de veehouder die zich twee keer per jaar laat adviseren bij de stierkeuze. Die ziet dat over het hoofd”, meent De Jong. „Ze zijn inderdaad niet goedkoper dan dochtergeteste stieren”, reageert Van Maanen, „en ze staan op de stierenkaart gewoon tussen de fokstieren. Ik vind dat misleidend.” „Een kenmerk als het celgetal is al vrij snel betrouwbaar”, aldus Van Velzen, „dat geldt niet voor kenmerken als vruchtbaarheid en levensduur.” Van Velzen maakt daarmee een bruggetje naar de alternatieve TIP-index van de NVO, die rekening houdt met de betrouwbaarheid (zie het kader onderaan deze pagina). In de TIP is ook het kenmerk laatrijtheid opgenomen, oftewel de stijging van de productie van de eerste

lactatie naar de derde lactatie. Van Velzen had graag gezien dat dit kenmerk in de NVI was opgenomen, vanwege de relatie met levensduur.

Progressie over lactaties

Hoewel de fokwaarde laatrijtheid vaak inderdaad een vooruitgang van de eerste naar de derde lactatie laat zien, zijn er soms verrassingen. Een stier als Woudhoeve Impuls bijvoorbeeld stijgt van +42 kg eiwit in de eerste lactatie naar +53 kg eiwit in de derde lactatie. Toch noteert hij slechts een laatrijtheid van 99. Boss Iron daarentegen zakt van -34 naar -37 kg eiwit en krijgt een laatrijtheidsscore van 103. „Dat zou net andersom moeten zijn”, stelt Van Velzen. De veehouders knikken instemmend. De oorzaak is de laatrijtheidsformule die als volgt luidt: $((\text{Inet lactatie 3} - 1,3 \times \text{Inet lactatie 1}) / 19,7) + 100$. Impuls stijgt van +284 naar +346 Inet en Boss Iron zakt van -185 naar -186 Inet. „Lage productiestieren worden bevoordeeld en hoge productiestieren benadeeld”, concludeert Van Velzen.

„Het fokkerijsysteem heeft de natuurlijke progressie over de lactaties weggehaald”, stelt Kees de Jong. „De stijging van +1.500 kg melk van vaars naar tweedekalfs en +1.000 van tweedekalfs naar derdekalfs wordt vaak niet meer gerealiseerd.” „In de Verenigde Staten is alles gericht op vroegrijpheid”, stelt Van Velzen. „Er wordt daar veel gewerkt met gehuurd personeel en oudere koeien hebben meer begeleiding nodig dan jonge, dus ze hebben veel vaarzen. Daar komt nog bij dat de banken de veestapels afwaarderen als er meer oudere koeien zijn, een jonge veestapel is meer waard.”

Voeling met praktijk

„Om hoog te scoren op de Amerikaanse totaalindex TPI, moeten koeien groot zijn met veel inhoud, veel melk geven en mooie uiers hebben”, aldus Van Velzen. „Vaarzen moeten

daar direct vol gas geven”, weet Albert Prins, „dochters van Bolton (laatrijtheid 89, red.) doen dat, dochters van Dudam Surprise (laatrijtheid 112, red.) niet.” „Stieren die hoog beginnen en daarna verslechteren, daar moet direct aandacht aan worden geschonken”, vindt Hemmink. „In de Totaal Index Praktijk doen ze een poging”, stelt Van Velzen, „ik zou echter puur de vooruitgang in kilo's eiwit nemen als laatrijtheid. Veel laatrijtheid leidt tot volwassen koeien die heel wat aankunnen.”

De veehouders zijn het met Van Velzen eens en vragen zich af waarom GES niet beter naar de praktijk luistert. „Ik zou bijvoorbeeld het percentage onvolledige lijsten graag weer terugzien. Daar kon je destijds direct al aan zien hoe de stieren Ronald (+249 dagen levensduur, red.) en Tornado (-521 dagen levensduur, red.) zich tot elkaar verhielden”, aldus Johan van Houwelingen. „Bij GES mis ik de voeling met de praktijk en de communicatie”, stelt Van Velzen.

Aanhoudingspercentages

Praktische informatie waar Van Velzen bijzonder veel waarde aan hecht, zijn de aanhoudingspercentages. Hoeveel van in ieder geval meer dan honderd dochters van een stier op liefst honderd verschillende bedrijven, zijn er nog aanwezig op 1, 2, 3, 4 en 5 jaar na de eerste kalving? „GES wijst deze cijfers van de hand, omdat ze niet zijn gecorrigeerd voor allerlei invloeden. In geval van de hoogte van de melkproductie is het inderdaad belangrijk dat je voor bijvoorbeeld bedrijfsniveau corrigeert, maar bij de levensduur is dat anders. Als honderd boeren besluiten om een koe al dan niet aan te houden, doen ze dat niet om de stier te pesten, maar omdat ze op wat voor manier dan ook niet tevreden zijn.” De veehouders blijken zeer geïnteresseerd in de aanhoudingspercentages. „We hebben ze opgevraagd bij GES, maar werden doorverwezen naar de KI-organisaties”, vertelt Van Houwelingen. „CRV geeft deze

De opbouw van de officiële NVI die tot april 2012 gold, de opbouw van de daarop gebaseerde Totaal Index Praktijk (TIP) van de NVO en nieuwe NVI.

Oude NVI:	$0,84 \times \text{oude Inet} + 0,12 \times \text{levensduur} + 2 \times (\text{celgetal} - 100) + 7 \times (\text{vruchtbaarheid} - 100) + 4 \times (\text{uier} - 100) + 4 \times (\text{benen} - 100)$	•	Nieuwe NVI:	$0,35 \times \text{nieuwe Inet} + 0,09 \times \text{levensduur} + 5,2 \times (\text{uiergezondheid} - 100) + 5,2 \times (\text{vruchtbaarheid} - 100) + 5,2 \times (\text{uier} - 100) + 6 \times (\text{benen} - 100) + 2 \times (\text{geboorte-index} - 100)$
Oude Inet:	$-0,06 \times \text{kilo melk} + 0,7 \times \text{kilo vet} + 4,2 \times \text{kilo eiwit}$	•	Nieuwe Inet:	$-0,03 \times \text{kilo melk} + 2,2 \times \text{kilo vet} + 5,0 \times \text{kilo eiwit}$
Vruchtbaarheid:	$0,50 \times (\text{tussenkalf tijd} - 100) + 0,50 \times (\text{non-return percentage op 56 dagen} - 100) + 100$	•	Vruchtbaarheid:	$0,52 \times (\text{tussenkalf tijd} - 100) + 0,52 \times (\text{interval tussen eerste en laatste inseminatie} - 100) + 100$
TIP:	$1 \times \text{oude Inet} + 1,5 \times (\text{laatrijtheid} - 100) + \text{bt} \times 0,12 \times \text{levensduur} + 5 \times (\text{celgetal} - 100) + \text{bt} \times 7 \times (\text{vruchtbaarheid} - 100) + 3 \times (\text{uier} - 100) + 5 \times (\text{benen} - 100) - 5 \times (\text{melksnelheid} < 98, \text{ dan } 98 - \text{melksnelheid})$	•	Uiergezondheid:	$0,477 \times (\text{subklinische mastitis} - 100) + 0,641 \times (\text{klinische mastitis} - 100) + 100$
Celgetal*:	celgetal in derde lactatie indien beschikbaar	•	Geboorte-index:	$0,08 \times (\text{geboortegemak} - 100) + 0,55 \times (\text{levensvatbaarheid bij de geboorte} - 100) + 0,08 \times (\text{afkalfgemak} - 100) + 0,83 \times (\text{levensvatbaarheid bij afkalven} - 100) + 100$
Bt:	betrouwbaarheid (zonder genomics betrouwbaarheid) / 100	•		

cijfers slechts onder bepaalde voorwaarden, alle andere organisaties geven ze graag en publiceren ze vaak ook", aldus Van Velzen. „Maar het is toch ons eigen informatie", plaatst Prins vraagtekens bij de houding van CRV. Opvallend is overigens hoe slecht de levensduurfokwaarde soms rijmt met de aanhoudingspercentages. De stieren Vanzetti Manfred Flagello en Ganvo Aduard realiseren op basis van hun Nederlandse dochters vrijwel identieke aanhoudingspercentages (zie het kader hier rechts naast). Dat terwijl Aduard een fokwaarde van +656 dagen levensduur realiseert en Flagello niet verder komt dan +79 dagen.

Genomics

Bij de discussie over de aansluiting bij de praktijk, is ook het onderwerp genomics onvermijdelijk. „Ik lees in vakbladen uitspraken dat wanneer genomicsstieren zakken, ze nog altijd beter zijn dan fokstieren. Dat doet me denken aan de vroegere syndicaatstieren", stelt Van Velzen. „Het gevoel met stieren raak je kwijt, te waan van de dag gaat gelden", meent De Jong. „De kippen en varkens zijn ons voorgedaan", zegt Van Maanen. „Daar praten ze over lijnen en groepen, niet over individuele dieren", aldus Van Velzen. Van Velzen merkt op dat het aantal stieren dat op jaarbasis wordt getest, hard terugloopt. „En van de genomicsstieren die worden ingezet, heeft al bijna de helft een genomicsstier als vader." „Dat wordt nog veel erger", meent De Jong, „ze kijken straks niet meer naar individuen, maar naar de genetische vooruitgang in de populatie. En die boodschap houdt zichzelf in stand met steeds nieuwe genomische toppers." De Zuid-Hollander verwacht ook dat de NVI niet behouden blijft. „De Amerikaanse TPI wordt leidend, dat zie je al aan de veranderingen die in april in de NVI zijn doorgevoerd."

Meer eigen stieren

„We kunnen de concurrentie met Amerika nooit aan", meent Lansbergen, „we fokken in Nederland een koe die niet te groot is en met goed beenwerk." „Bij genomicsstieren weet je niet wat de zwakke punten zijn", stelt Van Velzen. De veehouders gebruiken om die reden dochtergeteste stieren. „Dat kan nu nog", zegt Van Maanen, „degenen die een oude stier als Kian willen gebruiken, kunnen dat nog doen, maar straks kan dat niet meer." „Ik volg de fokkerij goed", zegt De Jong, „maar het is niet bij te houden. Het gaat steeds sneller. Ik probeer bij stieren de goede en slechte punten te vinden en ze zo te gebruiken." „De verkopende partij heeft die kennis ook niet, maar ze doen wel alsof",

De fokwaarde levensduur en de aanhoudingspercentages op basis van grote aantallen dochters op 12, 24, 36, 48 en 60 maanden na de eerste kalving komen bepaald niet altijd overeen.

Stier	Lvd	12	24	36	48	60
Vanzetti Manfred Flagello	+79	90	77	63	44	33
Ganvo Aduard	+656	87	69	57	44	32

reageert Van Maanen. „Ze schermen met grote verkoopaantallen, maar de vraag naar genomicsstieren wordt gestuurd. Als je maar vaak genoeg hoort dat dat het beste is, ga je het vanzelf geloven. Het gebruik neemt toe omdat boeren niet weten dat het proefstieren zijn. Als nog meer genomicsstieren genomicsvaders gaan krijgen, wordt gerichte inzet nog lastiger. De onbetrouwbaarheid neemt dan verder toe." „Ik denk dat eigen stieren dan weer meer kans maken. Je kunt dan met vergelijkbare bedrijven stieren uitwisselen", stelt Lansbergen. „Net als bij de FH-fundamentfokkerij", voegt Van Houwelingen toe.

Zekere afkeer

„Ik proef een zekere afkeer van genomics", stelt Prins. „Maar het is niet voor niks dat de hele wereld er mee bezig is." „Er wordt geen oprechte informatie verstrekt. Er is namelijk nog helemaal niks bewezen", reageert Van Maanen. „Ik hoor vaak dat er echt uitkomt, wat de genomics eerder al voorspelden", aldus Prins. „Het is niet waterdicht", meent Hemmink. „Ik herken sommige koeien helemaal in de genomicswaarde en sommige ook helemaal niet", zegt De Jong. „De test van nu is wel betrouwbaarder dan die van vijf jaar geleden", vindt Prins, „natuurlijk een genomicsstier op een genomicspink, dat is gekkenwerk, maar bij een beste koefamilie is het anders."

„Ik denk inderdaad ook dat je de genomics niet moet negeren, maar er anders mee om moet gaan", stelt Van Velzen. „Mijn medespreker Bob Miller stelde op de jaarvergadering van de aAa-vereniging voor om oudere koeien genomisch te testen. Dat vind ik een heel andere insteek dan die van de Wageningse onderzoeker Piter Bijma die eens stelde dat het testen van stieren inmiddels

overbodig is, omdat via het DNA-onderzoek al bij een jonge stier bekend is hoe oud zijn dochters worden."

Niet voor en niet na 2015

Het is duidelijk dat de zes praktiserende melkveehouders van de studieclub allen voor eigen gebruik voor dochtergeteste stieren kiezen. Betrouwbaarheid noemen ze belangrijk. „De TIP is de enige index die met betrouwbaarheid werkt. Verder moeten ze de aanhoudingspercentages altijd publiceren. Dat het te lang zou duren voordat de cijfers er zijn, is onzin. Zo snel gaan we niet vooruit", stelt Van Maanen. „De nadruk op de verkorting van de generatie-interval wordt sterk overdreven", bevestigt Van Velzen. Van Houwelingen heeft moeite de beschikbare cijfers te vertrouwen. „Je ziet dat de aanhoudingspercentages lang niet altijd overeenkomen met de fokwaarde levensduur. De laatrijpeheid wordt niet goed berekend en we gaan qua eiwit achteruit als we de nieuwe NVI volgen."

De nieuwe NVI-index heeft dan ook duidelijk niet de voorkeur van de studieclubdeelnemers. „Overal ter wereld werken ze met het celgetal en in Nederland moeten we zo nodig een uiergezondheidsindex bedenken", stelt Van Velzen. „Ze maken het allemaal veel te ingewikkeld. Als je de fokkerij even niet volgt, ben je de draad al kwijt", stelt Prins. De nieuwe geboorte-index krijgt ook niet de goedkeuring. „Je hoeft alleen het kenmerk geboortegemak te gebruiken om te weten of een stier een pinkstier is, de rest is overbodig", stelt Lansbergen. „Alleen extreme geboorteproblemen doen er toe, de rest is niet belangrijk", vindt ook De Jong. „Niemand kijkt naar de geboortekennmerken. De nieuwe NVI slaat de plank mis, hij is niet